

PROBLEM ROZPROSZENIA ZABUDOWY W KRAJOBRAZIE WIEJSKIM, NA PRZYKŁADZIE GMINY OGRODZIENIEC

THE OGRODZIENIEC COMMUNE AS AN EXAMPLE OF THE BUILDING DEVELOPMENT – SCATTERING IN RURAL LANDSCAPE

Ingeborga Cygankiewicz
mgr inż. arch.

Politechnika Krakowska
Wydział Architektury
Zakład Architektury i Planowania Wsi

STRESZCZENIE

Głównym czynnikiem kształtującym architekturę krajobrazu stał się żywiołowy rozwój zabudowy nie zintegrowany z otoczeniem. Zaburzenia wiejskiego układu krajobrazowego powodują nie tylko elementarne jego części jak dom z zagrodą i zadrzewieniem, ale również tło w postaci pól uprawnych, łąk, lasów, sieci dróg.

Słowa kluczowe: krajobraz, wieś, forma, rozproszenie.

ABSTRACT

The impulsive building development, non being a part and parcel of surroundings become a main landscape-architecture-forming factor. The rural-landscape violation is not only caused by definite units e.g. house, plus form plus a forestation, but also due to the pattern of fields grass lands, timberlands and roads.

Key words: landscape, country, form, scattering.

1. ATRAKCYJNOŚĆ OBSZARU

Utrata ładu i tożsamości, na obszarach wiejskich, stała się obecnie powszechnym zjawiskiem, a mieszkańcy wsi, zamiast być „strażnikami krajobrazu”, nieświadomie powodują jego niszczenie. To negatywne zjawisko przejawia się szczególnie na terenach o wyjątkowo cennych walorach krajobrazowych, gdyż każdy „gospodarz” pragnie zbudować swój dom na własnej działce, niezależnie gdzie jest ona zlokalizowana. A przybysze? Chcą budować tam gdzie „trawa jest najpiękniejsza, drzewa są najzdrowsze, ... widok najpiękniejszy a ziemia najżyźniejsza”¹.

Niewątpliwie gmina Ogrodzieniec, ze względu na dużą wartość otaczającego krajobrazu, należy do rejonów atrakcyjnych pod względem osadniczym. Wynika to m.in. z położenia w niedalekiej odległości od trzech głównych aglomeracji Polski południowej: Krakowa (60km), Katowic (55km), Częstochowy (50km). W skład gminy wchodzi miasto Ogrodzieniec i 10 sołectw: Fugasówka, Giebło, Giebło Kolonia, Gulzów, Kielkowice, Mokrus, Podzamcze, Ryczów, Ryczów Kolonia, Żelazko.

Obszar Gminy znajduje się w granicach Zespołu Jurajskich Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego, a jednocześnie Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd. Miejsce to charakteryzuje się typowo wyżynnym krajobrazem z licznymi ostańcami skalnymi. Znajdują się tu jedne z ciekawszych jaskiń i schronisk skalnych, z wielokulturowymi stanowiskami archeologicznymi. W obrębie gminy mieści się Rezerwat Ruskie Góry oraz Pustynia Ryczowska. Wartością krajobrazową są również zwarte kompleksy leśne i występujące pośród nich stawy. Najwyższym wzniesieniem jest Góra Zamkowa, zwana również Górą Janowskiego, wznosząca się na 515,5 m. nad poziomem morza.

Wśród wartości kulturowych najwyższą rangę reprezentują, dominujące nad okolicą, ruiny XIV-wiecznego Zamku Ogrodzieniec, zrekonstruowany Gród na Górze Birów, ruiny XIV-wiecznej strażnicy obronnej w Ryczowie, XII-wieczny kościół św. Jakuba Apostoła w Gieble.

I właśnie m.in. wymienione wyżej walory przyrodniczo-krajobrazowe i kulturowe są zagrożone przez rozprzestrzenianie się zabudowy rozproszonej. Jedynie w odniesieniu do trzech miejscowości gminy mówić można o względnym respektowaniu dyscypliny planistycznej, choć nie wiadomo, czy stan ten utrzyma się jeszcze w przyszłości.

2. PRZYKŁADY DYSCYPLINY PLANISTYCZNEJ NA TERENIE GMINY

Znamiona dyscypliny planistycznej znaleźć można w następujących wsiach gminy Ogrodzieniec: Gulzowie, Mokrusie i Gieble, położonych w niedalekiej od siebie odległości.

Każda z tych wsi jest zespołem ruralistycznym o stosunkowo czytelnym układzie poparcelacyjnym, ze skupiskami zabudowy tworzącymi dwustronne ulicówki i z reliktnymi dawną zabudową regionalną. Zabudowa tworzy tam najbardziej skupione i rozpoznawalne formy w krajobrazie: jest ona nie tylko zwarta, ale dodatkowo ograniczona zespołami zieleni wysokiej.

Co utrzymało w ryzach ich zabudowę? Jaki czynnik spowodował, że gospodarstwa nie „rozsywały” się w krajobrazie?

Wy tłumaczeniem tego zjawiska może być fakt, że są to miejscowości gdzie udział gospodarstw rolnych jest najwyższy w całej gminie. Praktykowanie rolnictwa sprzyja ochronie, przydatnych dla tej funkcji terenów, przed zabudowaniem. Prawdziwy rolnik, tylko w ostateczności, decyduje się na uszczuplenie, dla potrzeb budowlanych, posiadanego areału rolnego. Dodatkowo tereny, na których znajdują się wspomniane

¹ Ch. Alexander, Język wzorców, GWP, Gdańsk 2008, str. 516

sołectwa są uznawane za mniej wartościowe z punktu widzenia inwestorów, którzy nie zajmując się rolnictwem, zainteresowani są budową domów w otoczeniu szczególnie atrakcyjnym krajobrazowo. Teren z wielkimi polami ornymi, bez „urozmaicenia”, za jakie uznawane są wapienne ostańce, do takich krajobrazów nie jest zaliczany.

Jednakże abstrahując od upodobań inwestorów, stwierdzić można, że pod względem planistyczno-przestrzennym wspomniane sołectwa zagospodarowane są w sposób prawidłowy.

Dużo gorzej wygląda ich zagospodarowanie w skalach bardziej szczegółowych, dotyczących mniejszych wnętrz krajobrazowych oraz obiektów kubaturowych. I tak np. jedynie Giebło, najstarsza spośród wymienionych osad, funkcjonująca od średniowiecza, posiada stosunkowo wyraźnie ukształtowane centrum z zespołem dworsko-parkowym. Jest ono jednak martwe jako przestrzeń społeczna i wymaga daleko idącej aktywizacji.

Ryc. 1. Sołectwo Giebło. Wieś posiadająca znamiona dyscypliny planistycznej. Źródło: Urząd M i G Ogródzieniec

Fig. 1. Giebło (under village administration office – Giebło). A village with traits of a planning system. Source: Town Hall in Ogródzieniec.

Ryc.2. Mokrus i Gulzów. Zabudowa tworzy najbardziej skupione i rozpoznawalne formy w krajobrazie. Źródło: Urząd M i G Ogródzieniec

Fig. 2. Mokrus and Gulzów. The building development creates the most dense and most recognizable cluster-forms in this scenery. Source: Town Hall in Ogródzieniec.

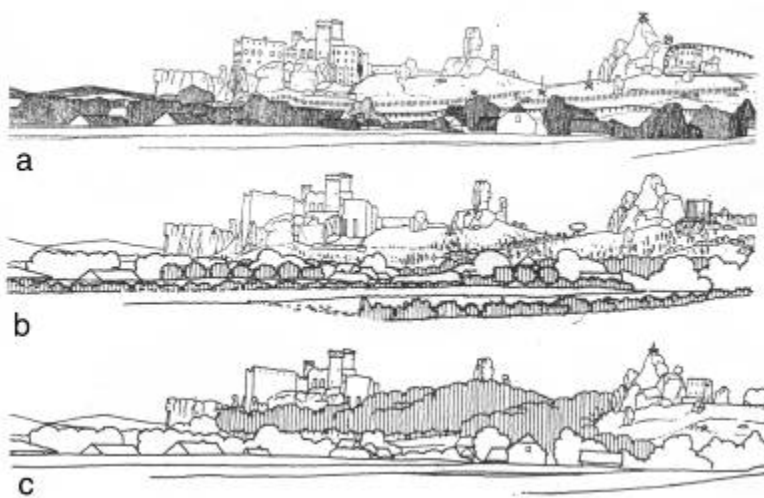
3. SYTUACJA W NAJATRAKCYJNIEJSZYCH WSIACH GMINY

3.1. Podzamcze

Zespół ruralistyczny Podzamcze powstał na bazie dawnej osady służebnej, funkcjonującej na potrzeby zamku Ogródzieniec, obecnie posiada układ nieregularnej wielodrożnicy. O specyficznym charakterze krajobrazu decydują znajdujące się tam

największe i najciekawsze skupiska skał, ruiny zamku, oraz zrekonstruowany w 2008r. stary, prasłowiański gród na Górze Birów.

Atrakcyjność tego miejsca przysparza wielu problemów kompozycyjno-krajobrazowych, zaś postulaty dotyczące metod ich rozwiązania nie są na ogół realizowane w sposób zadowalający.

Ryc. 3. Konserwacja zabytkowego krajobrazu wg prof. J. Bogdanowskiego: a – wytyczne konserwatorsko-krajobrazowe dla otoczenia ruin zamku Ogrodzieniec. Ogólny proponowany kierunek stanowił wyeksponowanie zamku i podkreślenie jego roli dominanty krajobrazowej, b – projekt konserwatorsko-krajobrazowy. Ekspozycja zamku, maskowanie elementów negatywnych (kolor, pnącza, zieleń), scalanie (zielenią, murami), izolowanie (krzewami), c – prognoza - zagrożenie zasłonięć wykonanymi bezplanowo zadrzewieniami.

Źródło: Bogdanowski J., *Kompozycja i planowanie w architekturze krajobrazu*, PAN, Warszawa Wrocław Kraków Gdańsk 1976

Fig. 3. Historical preservation (maintenance) of the landscape acc. to prof. J. Bogdanowski can be abstracted as: a – preservation main lines regarding the surroundings as the Ogrodzieniec – castle ruins; b – landscape preservation scheme: the castle open to the view, concealment of the elements non being in harmony with the landscape (scenery) by definite color, creepers, verdure as well as by merging parts by verdure and walls, and setting apart the unite by shrubs; c- danger of concealment of definite elements by non-planned a forestation. Source: Bogdanowski J., *Kompozycja i planowanie w architekturze krajobrazu*, PAN, Warszawa Wrocław Kraków Gdańsk 1976

W latach 60-tych prof. J. Bogdanowski, prowadził tam prace badawcze dotyczące prawidłowego kształtowania zabytkowego krajobrazu. Wynikiem owych prac były min. wytyczne konserwatorsko-krajobrazowe dla bezpośredniego otoczenia ruin zamku Ogrodzieniec. Profesor proponował wyeksponowanie sylwety zamku, i podkreślenie jego roli jako dominanty krajobrazowej. Domagał się ograniczenia zasięgu zieleni wyłącznie do podbudowy panoramy. Postulował jednocześnie stworzenie zielonej przesłony dla budynku stacji przekaźnikowej, która znajdowała się na najwyższym wzniesieniu tuż obok zamku i stanowiła negatywną dominantę.

Najbliższe otoczenie zamku określono już wówczas jako strefę, na której winna być wstrzymana eksploatacja powierzchniowa, natomiast dla terenów przeznaczonych pod zabudowę proponowano wykonanie specjalnych projektów, zgodnych z wytycznymi studium krajobrazowego.

Pojawiły się też następujące opracowania: Ogródzieniec "Zamek" (A. Gruszeckiego z 1973r.), Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego (wykonany w Biurze Budownictwa Komunalnego w Katowicach w 1973r.), projekt „Rezerwat Podzamcze” (wykonany w Biurze Studiów i Projektów Lasów Państwowych w Łodzi w 1988r na zlecenie dyrekcji Z.J.P.K.) Kolejne opracowania wykonano w 1991 roku na zlecenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i dotyczyły one studiów historyczno-konserwatorskich zespołów osadniczych całej gminy. Praca ta miała pomóc w prowadzeniu bieżącej polityki w zakresie kształtowania gospodarki przestrzennej.

Jak widać, ilość opracowań planistycznych i konserwatorskich dotyczących tego jednego obszaru była imponująca. A jednak ... W dokumencie W.K.Z. znaleźć można stwierdzenie, że „poprzednie opracowania nie stanowią dokumentów wykorzystywanych w praktyce dnia codziennego”. Ogólne postulaty projektu były jednak zbieżne z poprzednimi opracowaniami i można się przekonać, iż także nie zostały wykorzystane w należytych stopniu.

Ryc. 4. Sołectwo Podzamcze – wzgórze zamkowe, widok od str. zachodnio-południowej (2008 r.) Bezplanowe zadrzewienia ograniczają ekspozycję. Na najwyższym wzniesieniu, w miejscu budynku stacji przekaźnikowej - nowa inwestycja. Zabudowa jednorodzinna niepokojąco „wspina się” w kierunku wzgórza.

Źródło: Urząd M i G Ogródzieniec

Fig. 4. Podzamcze. The Castle-fill as seen from s-w; Non-planned a forestation limiting the view (vista). Of the highest hill-top, precisely there at the relay station location a new building came in to being, there as a detached-house settlements is dangerously “climbing” up hill. Source: Town Hall in Ogródzieniec.

Obecny stan zagospodarowania Podzamcza jest niepokojący. Eksploatacyjne podejście inwestorów do przyrodniczo-krajobrazowych zasobów tej wsi potęguje chaos funkcjonalno-przestrzenny i kompozycyjny. Np. w miejscu stacji przekaźnikowej – o której likwidację walczył prof. Bogdanowski, powstał kilka lat temu hotel, a obecnie w budowie jest następna inwestycja (w aktualnym planie zagospodarowania przestrzennego z 2005 roku ten teren figuruje pod symbolem „UT”).

Nie zostały też niestety zrealizowane żadne postulaty o wprowadzeniu zieleni komponowanej, w najbliższym otoczeniu zamku, w postaci zwartych zakrzewień i grup drzew, co obecnie skutkuje znacznym przysłonięciem panoramy wzgórza.

Odnosnie do wnętrza wsi zapoczątkowano porządkowanie strefy centrum, którego przestrzeń została wyraźniej zdefiniowana pod względem kompozycyjnym, usprawniono jego funkcjonowanie, co powinno sprzyjać nawiązywaniu więzi społecznych. Jeżeli jednak przyjrzeć się nowopowstałym budynkom to z łatwością można stwierdzić, że nie

kontynuują one tradycji budowlanej regionu i to zarówno w materiale – co jest zrozumiałe, ale i w bryle, często agresywnej, w większości nietypowej, obcej dla krajobrazu wsi tego regionu.

Ryc. 5. Sołectwo Podzamcze – najwyższy szczyt Góry Zamkowej (2011 r.). Rabunkowa eksploatacja wzgórza doprowadza do powstawania wciąż nowych inwestycji związanych z obsługą ruchu turystycznego. Źródło: Autor
Fig. 5. Podzamcze – ill-suited architectural („usage”) of the Castle Hill project as newer and newer tourism-confined buildings. Source: Author

3.2. Ryczów

Zespół ruralistyczny wsi Ryczów w swej zasadniczej części funkcjonuje jako dwustronna ulicówka, z niewielkimi enklawami zabudowy tradycyjnej.

Położony w pięknej dolinie między lasami i skałami - w pobliżu rezerwatu przyrody „Ruskie Góry”. W zachodniej części znajduje się grupa ostańców Wielkiego Grochowca, w kierunku wschodnim zaś wznosi się ostaniec Małych Gór.

Podobnie jak Podzamcze i ta miejscowość stała się „ofiara” własnego piękna krajobrazowego. Dla inwestorów Ryczowski Mikroregion Skałkowy jest odpowiednim miejscem do wyeksponowania swojego, wymarzonego domu. Niestety nieumiejętne gospodarowanie przestrzenią powoduje niekontrolowane rozprzestrzenianie się zabudowy, zwłaszcza
w miejscach najatrakcyjniejszych przyrodniczo. Tworzą się zatem coraz bardziej rozciągnięte, pod względem planistycznym, struktury osadnicze. Zacierają się granice zabudowy, której powszechnym mankamentem jest również dążenie do „oryginalności” w kształtowaniu architektury obiektów, niestety w sposób potęgujący chaos kompozycyjny krajobrazu wsi.

Zasady formowania nowej zabudowy wyraźnie uległy zmianie i stały się odwrotnością starych reguł. Dawna bryła budynku, z przysadzistej otoczonej zielenią wysoką, przekształciła się w potężną kostkę – praktycznie z zanikiem zieleni, natomiast zwarta zabudowa uległa rozproszeniu. W efekcie panorama wsi przedstawiała się jako „skupisko bezładnie rozrzuconej zabudowy, w dodatku niemal całkowicie pozbawionej zadrzewień, tym bardziej więc eksponowanej w krajobrazie”²

² Bogdanowski J., Kompozycja i planowanie w architekturze krajobrazu, PAN, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, 1976 str. 262

Ryc. 6. Sołectwo Ryczów. Kulturowo obca zabudowa powstaje w miejscu eksponowanym, u podnóża wapiennych ostańców. Źródło: Autor

Fig. 6. The culture-alien building development at the foot of the limestone crags. Source: Author.

Ryc. 7. Sołectwo Ryczów. Rabunkowa eksploatacja, najatrakcyjniejszych pod względem krajobrazowym, terenów. Źródło: Autor

Fig. 7. Ill-suited usage of the terrains of scenic beauty. Source: Author.

Jednoznaczne lokalizacyjnie i kompozycyjnie centrum nie istnieje. Funkcje centrum spełniają obecnie, odległe od siebie miejsca zlokalizowane przy starych studniach. Nie są to jednak „magnesy”, czyli miejsca sprzyjające skupianiu i porządkowaniu zabudowy.

4. WIEŚ URBANIZOWANA

Fugasówka jest sołectwem gdzie odsetek ludności rolniczej jest najmniejszy i wynosi ok. 11%. Jest to teren położony najbliżej Zawiercia i prezentuje charakterystyczną zabudowę dla terenu przemysłowego.

Ryc. 8. Sołectwo Fugasówka - wieś urbanizowana. Źródło: Autor

Fig. 8. Fugasówka. A village at the time of urbanisation. Source: Autor.

Tutaj rozproszenie budownictwa zaczyna mieć charakter patologiczny - nie można ustalić granic sołectwa, gdyż zabudowa rozprzestrzenia się chaotycznie wzdłuż dróg i rozsypuje się na ostatnie skrawki rozlogów. Wydaje się, że ten ogólny chaos nie ma początku ani końca.

Obszar „dawnej wsi” pełni obecnie rolę terenów przeznaczonych pod hurtownie, składy i różnego rodzaju usługi. Pogłębia się coraz bardziej niedostatek zasobów przyrody, dominują obiekty i urządzenia techniczne.

Nie można również określić lokalizacji przestrzeni społecznej, która prawdopodobnie gdzieś, kiedyś została wchłonięta pomiędzy rywalizujące ze sobą o pierwszeństwo formy obiektów. Na tym obszarze można zaobserwować najbardziej narastający konflikt formy architektonicznej z tłem krajobrazowym.

5. WNIOSKI

Przeprowadzone badania na terenie Gminy Ogrodzieniec wskazują, iż zasadniczymi bodźcami stymulującym żywiołowy, bezplanowy rozwój budownictwa wiejskiego są:

- eksploatacyjne podejście inwestorów do przyrodniczo-krajobrazowych zasobów wsi (ziemia postrzegana wyłącznie jako teren budowlany),
- pojawienie się funkcji turystyki i rekreacji wraz z towarzyszącą jej infrastrukturą,
- zanikanie funkcji rolniczych ze względu na konkurencyjne pozarolnicze formy zatrudnienia ludności wiejskiej (utrata wiejskości zwłaszcza w tych jednostkach osiedleńczych, które są w bezpośrednim sąsiedztwie z większym miastem).

Elementem potęgującym wrażenie nieładu przestrzennego jest różnorodność form architektonicznych. Przeciętna zagroda wiejska najczęściej składa się z budynków o różnym wyglądzie i nie stanowi zharmonizowanego zespołu. Brak zieleni towarzyszącej sprawia, że wspomniane mankamenty kompozycyjne są widoczne zewsząd „jak na dłoni”.

Powszechnym i bardzo negatywnym zjawiskiem jest wprowadzenie zabudowy, lub przeskalowanych pojedynczych obiektów na najbardziej eksponowane miejsca krajobrazu – wzgórze i sąsiedztwo skał.

THE OGRODZIENIEC COMMUNE AS AN EXAMPLE OF THE BUILDING DEVELOPMENT – SCATTERING IN RURAL LANDSCAPE

1. ATTRACTIVENESS OF AN AREA

The chaos and identity in rural areas has now become widespread, and villagers, instead of being 'landscape rangers,' actually destroy it unwittingly. That negative effect is particularly salient in the areas of appreciable countryside amenities.

Undoubtedly, the community of Ogrodzieniec, for a high value of its environs belongs to regions which are attractive for the settlement layout, which results, among other things, from its situation and short distances from the three main South Poland urban agglomerations, viz. Cracow [60 km], Kattowitz [55 km] and Tschenstochau [50 km]. The community of Ogrodzieniec comprises the city of Ogrodzieniec and 10 village districts: Fugasówka, Giebło, Biegło Kolonia, Gulzów, Kielkowice, Mokrus, Podzamcze, Ryczów, Ryczów Kolonia, Żelazko.

The community area lies within the Complex of Jurassic Landscape Parks in the Silesian Province, and simultaneously in the Eagles Nests Landscape Park. That place is dominated by a typical upland landscape with a large number of inselbergs. The highest mount is Góra Zamkowa [Castle Mount], also known as Góra Janowskiego [Janowski Mount], of an altitude of 515 m above sea level.

As far as cultural assets are concerned, the most valuable are the ruins of the Ogrodzieniec Castle [14th century] towering over the surroundings, a reconstructed medieval city on Birów Mount, the ruins of the defensive watchtower at Ryczów [14th century] and 'St James the Apostle' church at Giebło [12th century].

And exactly, the said nature and countryside amenities and cultural assets are exposed to danger caused by the mushrooming of scattered housing development. Only in three localities within the community is the land planning discipline sufficiently followed, but there is no certainty that this status quo will continue in future.

2. EXAMPLES OF LAND PLANNING DISCIPLINE WITHIN THE COMMUNITY AREA

Some symptoms of land planning discipline can be found in the following villages within the Ogrodzieniec community - Gulzów, Mokrus and Giebło, situated not far from each other.

Each of the villages said constitutes a rural complex with a relatively clear-cut post-parceling layout and with settlement clusters to form bilateral street villages and relicts of the former regional housing development. There, the development manifests itself as forms most clustered and recognizable against the landscape; not only is the development compact, but it is also limited with high green areas.

At those localities, the share of farms is the highest all over the community. Agriculture favors the protection of the areas - so useful from the viewpoint of their functionality - against housing development.

Far and away worse is the land development on more detailed scales which regard smaller landscape enclosures and building enclosed structures.

3. SITUATION IN THE MOST ATTRACTIVE DISTRICT VILLAGES

3.1. Podzamcze

The *Podzamcze* rural system came to exist basing upon the former auxiliary settlement which served the castle of Ogrodzieniec; nowadays, its layout is an irregular multi-street village. The specific character of the landscape is determined by the largest and most

interesting clusters of rocks, castle ruins and an old pre-Slavic city on Birow Mount, reconstructed in 2008.

The attractiveness of that place causes a lot of problems related to the spatial order and landscape; whereas, the postulates pertinent to their solution are usually satisfied in a non satisfactory way.

In the 1960s, Professor J. Bogdanowski made there some investigations into a correct shaping of the monumental landscape. The nearest surroundings of the castle as then recognized as a zone in which any surface working should be stopped; instead, for the areas to be developed proposed were special projects in compliance with the landscaping study guidelines.

Afterwards, another studies were completed, viz.: the Ogródzieniec Castle [A. Gruszecki, 1973], Local Spatial Management Plan [prepared in the Municipal Housing Office in Katowice, 1973], a project entitled 'Podzamcze [Nature] Reserve' [compiled in the Design and Project Office of the State Forests, Łódź, 1988, upon commission of the ZJK Managers] etc. The number of spatial planning and nature conservation pertinent to that single area was actually impressive. Anyway, in the document compiled by the Province Nature Conservator, 1991, there as a statement that 'the preceding studies do not constitute documents to be used in everyday practice'.

Nowadays, the state of land development at Podzamcze is alarming. The exploitation-oriented approach of investors to the nature and landscape resources of that village is intensified by the functional, spatial and layout chaos. For example, a few years ago there was erected a hotel in lieu of the former relay station whose liquidation had been successfully demanded by Professor Bogdanowski; presently, under construction is another building (as of the 2005 land management plan, this area is marked 'UT').

Unfortunately, no postulates related to the introduction of arranged green areas in the closest castle surroundings, viz. as clustered bush and trees planting have been implemented, which means that the prevailing part of mount panorama remains covered.

As far as the village inside is concerned, there was started a reorganization of the central zone whose space layout has been defined yet more distinctly and functioning has been made streamlined, which should favor the establishment of social ties. Nevertheless, taking a closer look at the newly built structures, it is obvious that they do not follow the building tradition of region, not only due to the materials used, which can be justified, but also in their bodies which is often aggressive and incompatible with the regional village landscape.

3.2.Ryczow

The rural system of the village Ryczow is practically a bilateral street village with small enclaves of traditional development

It is situated in a beautiful valley among rocks and woodlands – nearby the Ruska Gora [Russian Hill] Nature Reserve.

Like Podzamcze, also that locality fell 'prey' to its own picturesque landscape due to an uncontrolled mushrooming of the housing development, especially at most attractive spots. In consequence, there appear new settlement structures which are extended from the land management viewpoint. The development boundaries become also deleted, and the main flaw is also a tendency towards the 'originality' in shaping the architecture of buildings.

There is no centre which would be uniform in view of siting and layout. The function of the centre has been presently taken over by places situated far away from each other at old wells. But such places do not favor the arrangement and reorganization of the housing development.

4. URBANIZED VILLAGE

Fugasowka is a village district with the lowest percentage share of farmers. This is an area situated closest to Zawiercia which exhibits a settlement typical of a post-industrial zone.

Here, the development dispersion becomes pathological – the boundaries of the village district cannot be demarcated, since the development is mushrooming along streets and ends in small strips of stolons.

Nor can be defined there the location of social space which is likely to have been once engulfed by the forms of built structures competing one with another for the primacy. In that area observed can be the strongest conflict between the architecture and the landscape background.

5. CONCLUSIONS

The investigations performed all over the Ogradzieniec district can indicate that the fundamental stimuli of a vehement, unplanned development of village building are:

an exploitation-oriented approach to the nature and landscape resources of the village as practiced by investors (the land is deemed only to be construction site)

appearance of tourism and recreation with accompanying infrastructure

Extinction of agricultural functions for competitive non-agricultural jobs for villagers.

An element to enhance the impression of spatial chaos is a variety of architectural forms. An average homestead usually consists of buildings looking different from each other, without forming any harmonic complex. The lack of green makes the said layout flaws be as plain as a pikestaff.

A rife and very negative effect is the introduction of a housing development or re-scaled single structures to the places most exposed in the landscape – hills and rock surroundings.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Alexander Ch., *Język wzorców*, GWP, Gdańsk 2008
- [2] Bogdanowski J., *Kompozycja i planowanie w architekturze krajobrazu*, PAN, Warszawa Wrocław Kraków Gdańsk 1976
- [3] Bogdanowski J., *Krajobraz i ruiny zamków*, [w:] Teka KUiA O/PAN w Krakowie, t. I, s.91, Kraków 1967
- [4] Cygnarowski A., Jagodziński S., *Gmina Ogradzieniec. Studium konserwatorskie gminy*, Kraków 1991
- [5] Gałkowski A. Tomaszewska E., *Jura Krakowsko-Częstochowska. Studium kształtowania form zabudowy*, Katowice 1984
- [6] Kosiński W., *Krajobraz jurajski-walory, zniszczenia, perspektywy. Jurassic landscape-values, destruction, perspectives*, [w:] Zróżnicowanie i przemiany środowiska przyrodniczo-kulturowego Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej T.II, Ojców 2004.
- [7] Łuczyńska-Bruzda M., Myczkowski Z., *Karty krajobrazowe wsi jako próba regionalizacji współczesnego budownictwa na obszarze Jurajskiego Parku Krajobrazowego*, [w:] Wieś i miasteczko u progu zagłady. Materiały Konferencji Naukowej Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Wojnowice, marzec 1988, s. 219-233, PWN, Warszawa 1991
- [8] Kowicki M., *Patologie, wyzwania architektoniczno-planistyczne we wsi małopolskiej. Studium na tle tendencji krajowych i europejskich*, Wyd. P.K., Kraków 2010

O AUTORZE

Absolwentka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej. Od 2006 roku zatrudniona na stanowisku asystenta naukowo-dydaktycznego w Zakładzie Architektury i Planowania Wsi.

AUTHOR'S NOTE

Ingeborga Cygankiewicz graduated from Cracow University of Technology (CUT), Department of Architecture. Since 2006 as research assistant at the Department of Architecture and Country Planning.